

Розділ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.1\(61\).15-18](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.1(61).15-18)

УДК: 339.187:341.37+338.432+633.1

Булеца Н.В., Герзанич В.М., Савко І.І., Савко Я.І.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТКИ ЗЕРНОВИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

У статті окреслено особливості логістичної системи та її сучасний стан. На основі проведеного аналізу сформульовано розуміння та шляхи підвищення логістичного забезпечення міжнародної торгівлі та логістики зернових перевезень. Обґрунтовано, що ефективна торговельна та транспортна логістика є ключовими для розвитку країн у всьому світі. Проаналізовано основні напрямки розвитку логістики зернових перевезень в умовах війни. Визначено ключові проблеми українського бізнесу за останній рік. Розглянуто основні позитивні наслідки реалізації зернової ініціативи.

Ключові слова: логістичний ланцюг, транспортна логістика, міжнародні перевезення, агрокомплекс, зернова угода, продовольчі ціни, блокування портів, інформаційне забезпечення.

Постановка проблеми. Логістика є важливою для України, адже міжнародна торгівля складає значну частину ВВП. Україна має вигідне розташування для розвитку послуг у сфері транзиту – перетин магістральних транспортних шляхів з Європи та Азії та від скандинавських держав до регіону Середземномор'я.

До 24 лютого 2022 року більша частина товарообігу припадало на морські порти. З початком війни всі морські порти заблоковані. Однак, це не стало причиною призупинити операції з перевезення вантажів за межі України. Логістичні компанії почали шукати

шукати альтернативні шляхи для налагодження логістичних ланцюгів. Залізничний та автомобільний транспорт заміщує морські перевезення. Українські чорноморські порти – основний канал експортних поставок вітчизняної агропромислової продукції (90% зернових та олійних культур експортувалося саме морськими шляхами).

Аналіз основних досліджень та публікацій. Вагомий внесок в розвиток теорії та методології логістики, а також особливостей розвитку світового ринку логістичних послуг внесли такі відомі науковці: Алексунін В., Бауерсокс Д., Дугінець Г., Крикавський Є., Меджибовська Н., Месарович М., Неруш Ю., Окландер М., Салій Т., Чухрай Н., Юрасов А. та ін.

Формулювання цілей статті. Головною метою даної статті є вивчення особливостей логістичного забезпечення міжнародної торгівлі та логістика зернових перевезень. Проаналізувати зміни в структурі логістичного ланцюга під час війни в Україні. Оцінити стан міжнародної торгівлі та логістики зернових перевезень в сучасних умовах.

Опис основного матеріалу дослідження. Міжнародна логістика сприяє розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств, оптимізує закупівельні, транспортні, складські, виробничі, розподільчі та інші процеси. Завдяки розвитку світової торгівлі зростає попит на

© **Булеца Н.В.**, к.е.н., доцент кафедри економічної теорії ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: nadiya.buletsa@uzhnu.edu.ua

Герзанич В.М. к.е.н., доцент кафедри економічної теорії ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: vitaliy.herzanych@uzhnu.edu.ua

Савко І.І. студент ОП «Логістика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: savko.ivan@student.uzhnu.edu.ua

Савко Я.І. студент ОП «Логістика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: savko.yaroslav@student.uzhnu.edu.ua

вантажні перевезення, що спонукає розвитку та зміни логістики. Організація міжнародних логістичних систем та створення ефективних логістичних ланцюгів у всьому світі стали інструментами максимізації експорту готової продукції та максимального проникнення на міжнародні ринки [1].

Логістика міжнародної торгівлі – це важливий інструмент формування конкурентних переваг. Якщо на національному ринку рух товарів обумовлюється більше економічними факторами, то на світовому ринку суттєвий вплив на міжнародну торгівлю має зовнішньоекономічна політика окремих держав чи їх груп. Будь-якій державі для успішного функціонування на всесвітньому ринку необхідно мати свою зовнішньоекономічну інфраструктуру, яка має змогу забезпечити просування товарів чи послуг від виробника до споживача в інші країни.

Сучасний інструмент, який допомагає досягати цілей міжнародної торгівлі за рахунок ефективності, оперативності та комплексності управління матеріальними, а також супроводжуваними інформаційними і фінансовими потоками – це є логістичне забезпечення міжнародної торгівлі [7].

Внаслідок Російської збройної агресії проти України були заблоковані українські чорноморські порти – основний канал експортних поставок вітчизняної агропромислової продукції (понад 90%). У зв'язку з обмеженими можливостями вивезення продукції іншими транспортними шляхами і значного підняття цін на експортну логістику, експорт зерна скоротився з 5,4 млн. тон у січні 2022 року до 0,3 млн. тон у березні 2022 року. З початком війни з'являється перенасиченість внутрішнього ринку експортно-орієнтованими культурами та падіння цін на них всередині країни більше ніж на 30%. Така ситуація призвела до значних втрат агросектору.

Виклики для логістичної галузі з'явилися ще за декілька років до початку російсько-української війни. З початком пандемії ринок почав прискорено локалізуватись та перенаправляти ланцюги постачання ближче до країни виробництва чи безпосередньої реалізації готової продукції. Але саме у 2022 році компанії були змушені приймати рішення максимально швидко та без можливості роздумів.

Український бізнес зіткнувся з такими проблемами під час війни:

1. Мінімальні накопичення товарів. Значні накопичення – значний обсяг заморожених фінансів.

2. Зміна умов складування. До 80% професійних складських площ знаходиться у Київській області. З початком бойових дій, компанії змушені були перевести свої запаси товарів на Захід України. Нажаль, в даній частині України немає складських приміщень такої величини.

3. Складнощі з постачанням товарів. Обмеженість асортименту, звуження кола потенційних постачальників, блокування портів та значне навантаження на залізничний транспорт.

4. Складнощі з проходженням логістичних операцій. Блокпости, огляди, комендантська година ускладнюють перевезення вантажів [3].

Російське вторгнення в Україну призвело до повної зупинки поставок зерна з України, яка за результатами 2020-2021 маркетингового року в сукупності за обсягом експорту всіх зернових культур була другим експортером в світі після США. І тільки 22 липня 2022 року, минуло п'ять місяців з початку війни, була підписана «зернова угода» між Росією та Україною за участю Туреччини та ООН. Липнева угода підписана на три місяці, створила процедуру для безпечного експорту зерна з певних портів, щоб спробувати вирішити продовольчу кризу 2022 року. На кінець жовтня з українських портів успішно вийшло понад 400 суден, які вивезли майже 9,5 млн. тон зерна та інших продуктів харчування.

17 листопада 2022 року «зернова угода» була автоматично продовжена на 120 днів. У контексті продовження угоди представники ООН наголошували, що також працюють над усуненням перешкод для експорту російської сільськогосподарської продукції та добрив.

Основні позитивні наслідки реалізації зернової ініціативи:

1. Зниження світових цін на продовольчі товари. Середнє значення Індексу продовольчих цін Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (Food and Agriculture Organization, FAO) у вересні 2022 року становило 136,3 п., у серпні – 137,9 п., у липні – 140,6 п., тоді як у березні – 159,7 п. (рис.1).

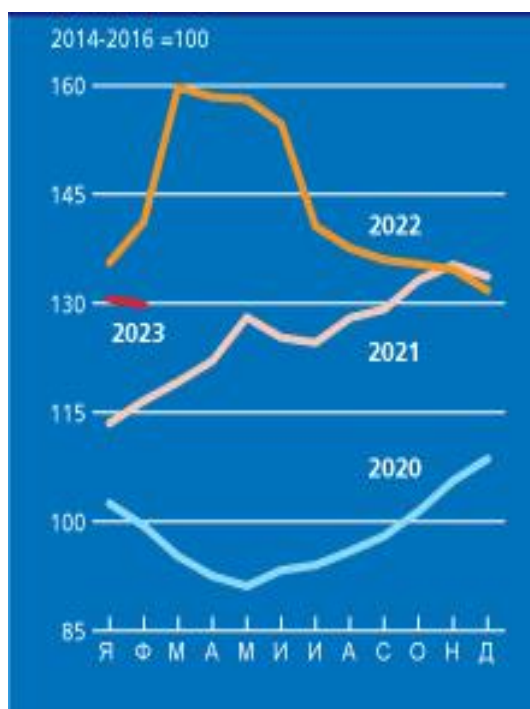

Рис.1. Індекс цін FAO на продовольчі товари [2].

2. Зниження навантаження на інфраструктуру зберігання сільськогосподарських культур. З початком дії «зернової угоди» звільнились потужності вітчизняних елеваторів, які зберігали минулорічний урожай.

3. Відновлення роботи портової інфраструктури, а також роботи транспортних та логістичних компаній.

На кінець 2022 року збитки аграрного сектору України сягнули 6,6 млрд. доларів США, або майже 23% від всієї вартості активів сільського господарства України. Аналіз збитків від війни регулярно надає прозору інформацію про структуру та оцінку пошкоджень у сільському господарстві. Самі тільки пошкодження не відображають всіх збитків, які несуть сільськогосподарські виробники. Окрім пошкоджень, доцільно також враховувати втрати сільського господарства [5].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, дана ситуація в нашій країні,

спричинила суттєві втрати агросектору. За оцінкою Міністерства аграрної політики та продовольства України та Київської школи економіки, втрати виробників через блокування портів становлять 18,5 млрд. доларів США.

Уряд нашої країни здійснює ряд кроків щодо переорієнтації експортних потоків аграрної продукції на альтернативні чорноморському напрямку – залізницю та річкові порти Дунаю. У липні 2022 року сільгосппродукція надходила п'ятьма основними маршрутами через дванадцять контрольно-пропускні пункти на кордонах України з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією, а також на молдовсько-румунському кордоні. На даний момент проводиться активна робота для запуску ще п'ятнадцяти транспортних напрямків, за якими українське зерно та насіння переправлятиметься через цілу Європу до портів Балтійського, Північного, Середземного та Адріатичного морів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобальні логістичні системи Америки, Європи, Азії. URL: <http://contrast54.ua>
2. Індекс продовольчих цін FAO 2023. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/>
3. Логістика під час війни: як українському бізнесу організувати транспортні потоки. -2022. – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-other_news/3566470-logistika-pid-cas-vijni-ak-ukrainskomu-biznesu-organizuvati-transportni-potoki.html
4. Місяць зернової угоди: невизначеність залишається. DW. 2022. 22 серп. URL: <https://www.dw.com/uk/misaczernovoi-ugodi-neviznachenist-zalisaetsa/a-62871431>

5. Огляд непрямих втрат від війни в сільському господарстві України. Другий випуск, 10 Листопада, 2022. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/lossesreportissue2ua-2.pdf>
6. Сокур І., Сокур Л., Герасимчук В. Транспортна логістика: навч. посіб./ за заг. ред. Сокур І., Сокур Л., Герасимчук В. –Київ. –2009. –с.144-155.
7. Харсун Л. Логістичне обслуговування товаропотоків між Україною та країнами ЄС. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_4_12

REFERENCES

1. Hlobal'ni lohistrychni systemy Ameryky, Yevropy, Aziyi [Global logistics systems of America, Europe, Asia]. (n.d.). Retrieved from: <http://contrast54.ua> [in Ukrainian].
2. Indeks prodovol'chych tsin FAO [FAO Food Price Index]. (2023). Retrieved from: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex> [in Ukrainian].
3. Lohistyka pid chas viyny: yak ukrayins'komu biznesu orhanizuvaty transportni potoky [Logistics during the war: how to organize transport flows for Ukrainian business]. (2022). Retrieved from: https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-other_news/3566470-logistika-pid-cas-vijni-ak-ukrainskomu-biznesu-organizuvati-transportni-potoki.html [in Ukrainian].
4. Misyats' zernovoyi uhody: nevyznachenist' zalyshayet'sya [Grain agreement month: Uncertainty remains]. (2022). DW. Retrieved from: <https://www.dw.com/uk/misac-zernovoi-ugodi-neviznachenist-zalisaetsa/a-62871431> [in Ukrainian].
5. Ohlyad nepryamykh vtrat vid viyny v sil's'komu hospodarstvi Ukrayiny [Review of indirect losses from the war in the agriculture of Ukraine]. (2022). Druhyy vypusk. Retrieved from: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/lossesreportissue2ua-2.pdf> [in Ukrainian].
6. Sokur, I., & Sokur, L., & Herasymchuk, V. (2009). Transportna lohistyka: navch. posib. [Transport logistics: tutorial]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Kharsun, L. (n.d.). Lohistrychne obsluhovuvannya tovaropotokiv mizh Ukrayinoyu ta krayinamy YeS [Logistics service of goods flows between Ukraine and EU countries]. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_4_12 [in Ukrainian].

Отримано 02.02.2023